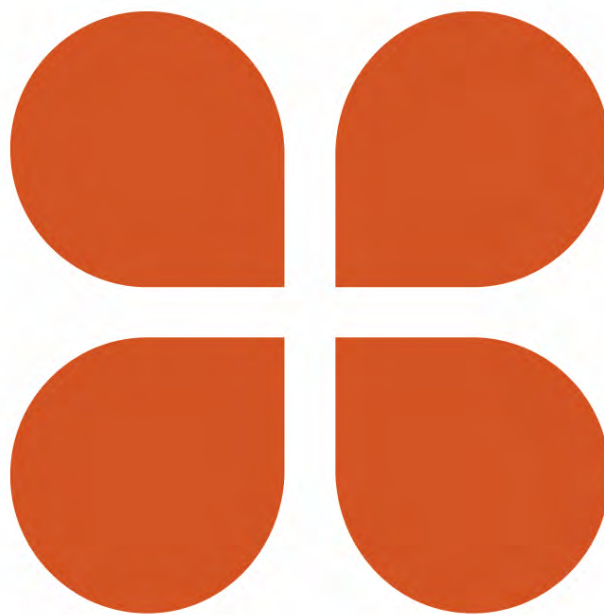

Rapport från Riksantikvarieämbetet

Vision för kulturmiljöarbetet 2030

**Redovisning av regeringsuppdrag om ett
offensivt och angeläget kulturmiljöarbete**

Riksantikvarieämbetet
Box 5405
114 84 Stockholm
www.raa.se
registrator@raa.se

Riksantikvarieämbetet 2016

Vision för kulturmiljöarbetet 2030

Upphovsrätt för text och bild, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY,
erkännande 2.5 Sverige <http://creativecommons.org/licenses/by/2.5/se/legalcode>

Innehåll

Sammanfattning.....	4
1. Inledning	6
Bakgrund.....	6
Syfte och målsättning	6
Genomförande	7
Begrepp.....	8
2. Vision för kulturmiljöarbetet 2030.....	10
Målbilder och utvecklingsmöjligheter.....	10
En utmanande kraft	10
En mångfald av kulturmiljöer	11
En effektiv förvaltning	11
3. Bakgrund	13
Resultat av dialoger	13
Sammanfattning av identifierade utmaningar och möjligheter	14
Bakgrundsanalys och utgångspunkter för visionen	16
Trender i omvärlden och dess påverkan på kulturarvsområdet	16
Utgångspunkter för visionen	18
5. Rekommendationer för att förverkliga visionen	24
Referenser	25

Sammanfattning

Riksantikvarieämbetet har haft i uppdrag att ta fram en vision för hur kulturmiljöarbetet bör utvecklas till 2030. Arbetet har genomförts samverkan med länsstyrelserna och i bred dialog med kulturmiljöarbetets aktörer.

Visionen för kulturmiljöarbetet är att alla, oavsett bakgrund, upplever att de kan göra anspråk på det kulturarv som format Sverige. För att förverkliga visionen behöver kulturmiljöarbetet ta sikte mot målbilderna som handlar om kulturmiljöarbetet som en utmanande kraft, upprätthållandet av en mångfald av kulturmiljöer och effektivisering av verksamheterna. Ur ett socialt hållbarhetsperspektiv kan kulturmiljöarbetet därmed erbjuda förutsättningar för en diskussion om meningsskapande och tillhörighet.

Genom att utforska det förflutna tränas förmågan att känna empati och förstå andra perspektiv och andra sätt att leva. Detta kan väcka nyfikenhet och engagemang vid mötet med andra människor i samtiden. Kulturmiljön är en källa till kunskap, bildning och upplevelser som kan användas för att skapa en känsla av tillhörighet, delaktighet och förståelse för vår plats i tiden. Diskussionen om kulturarv måste samtidigt få vara utmanande och provocerande för att vi ständigt ska kunna omvärdera våra föreställningar om dåtid, nutid och framtid.

Rörligheten och interaktionen mellan människor, idéer och information kan skapa en känsla av en komplex, föränderlig och fragmenterad värld. I ett historiskt perspektiv är detta inte en ny företeelse men det är tydligt att människor idag upplever att det sker stora förändringar. Dessa handlar om påfrestningar på miljön, ojämn resursfördelning och ett avstånd mellan den verklighet som upplevs på lokal nivå och den som manifesteras i det politiska och ekonomiska systemet. Detta kan leda till en känsla av utanförskap, till konflikt mellan grupper och till ett ökat behov av att söka, forma och uttrycka identitet och tillhörighet. Ett komplext socialt och politiskt sammanhang inverkar på hur den föränderliga mångfalden i samhället uppfattas. Hittills under 2000-talet har kulturmiljöarbetet fokuserat på att framhålla kulturarv som en integrerad del av miljöarbetet och som en resurs för ekonomisk tillväxt. Kulturarvets betydelse för den sociala sammanhållningen har däremot inte varit lika tydligt betonad. De historiska och humanistiska perspektiven har också setts mer som en bildningsfråga än som ett verktyg för att bygga ett hållbart samhälle.

Hur kulturarv uppfattas är av stor betydelse för ett inkluderande samhälle. Grundläggande är att alla upplever samma möjligheter att använda mångfalden av kulturmiljöer för att skapa

mening och sammanhang. Det är därför viktigt att framtidens kulturmiljöarbete inte fokuserar på olikheterna mellan människor och på gränserna mellan grupper. Så länge man är upptagen med att definiera gränserna för vi:et är det lätt att glömma att se och engagera sig för den andre. För att finna det som förenar oss som människor behöver vi utforska det som upplevs som annorlunda. År 2030 ska alla kunna vara med i denna diskussion och uppleva att de kan göra anspråk på det kulturarv som format Sverige.

1. Inledning

Bakgrund

Riksantikvarieämbetet fick i regleringsbrevet för 2014 ett uppdrag om ett offensivt och angeläget kulturmiljöarbete. Inom ramen för uppdraget har Riksantikvarieämbetet i en delrapport redovisat hur kulturmiljöarbetet utvecklas. Samspelet mellan nationell, regional och kommunal nivå inom kulturmiljöområdet belystes och analyserades. Delrapporten redovisade också hur ansvariga nationella myndigheter arbetar och planerar att arbeta med att främja det kommunala kulturmiljöarbetet.

Samhället och synen på kulturarv förändras succesivt. Inom ramen för arbetet har både utmaningar och möjligheter för det framtida kulturmiljöarbetet identifierats. Uppdraget om en samlande vision har inneburit att genom dialog identifiera utmaningar och diskutera hur de kan hanteras. Visionsuppdraget ska därmed leda till ett stärkt kulturmiljöarbete och en förändrad uppfattning i samhället där kulturmiljö och kulturmiljöarbete ses som angeläget och relevant.

Regeringsuppdraget rapporteras 16 maj 2016. Uppdraget har genomförts i samverkan med länsstyrelserna och i bred dialog med kulturmiljöarbetets aktörer. En framgångsfaktor för det fortsatta visionsarbetet efter 2016 är att aktörerna har förståelse för varandras olika roller och ansvar.

Syfte och målsättning

Syftet med visionen är dels att förbättra kommunikationen om kulturarvets och kulturmiljöns betydelse i samhällsbygget, dels att öka genomslaget för de nationella målen för kulturmiljöarbetet. Visionen ska därmed tydliggöra vad kulturmiljöarbetet ska bidra med till samhällsutvecklingen. Detta innebär att peka ut en övergripande riktning snarare än att formulera handlingsplaner för det arbete som respektive aktör bör utföra.

Visionen är en utgångspunkt för utvecklingsinsatser fram till 2030. Den syftar till att underlätta samspelet mellan kulturmiljöarbetets aktörer samt möjliggöra och inspirera kommunikation om kulturmiljöns relevans.

Det långsiktiga målet är att kulturmiljön i högre grad uppfattas som angeläget och relevant i samhällsutvecklingen och ses som en tillgång för att nå ett inkluderande och hållbart samhälle.

Målen för visionen på kort sikt är

- förbättrad kunskap hos kulturmiljöarbetets aktörer om de nationella målen och hur den egna verksamheten bidrar till dessa
- ökad samsyn hos kulturmiljöarbetets aktörer om framtidsutmaningarna
- förbättrad dialog och samspel mellan kulturmiljöarbetets aktörer.

Genomförande

Utifrån bilden av hur kulturmiljöarbetet utvecklas har en plattform för samtal om kulturmiljöarbetets framtid skapats. Samtalen har utmynnat i en samlade vision för hur kulturmiljöarbetet bör utvecklas till 2030.

Dialogen har utgjorts av ett antal workshops och möten med kulturmiljöarbetets aktörer. Samverkan med länsstyrelserna har framför allt skett genom regelbundna möten med den arbetsgrupp som utgjorts av kulturmiljöforums arbetsutskott men även genom länsstyrelsernas deltagande i workshops och seminarier. Länsstyrelserna hade i samband med ett möte i Umeå hösten 2014 identifierat strategiska utvecklingsområden för länsstyrelsernas verksamhet. Dessa har tillvaratagits vid formuleringen av målbilder. För utförlig redogörelse om samverkan med länsstyrelserna, se bilaga 1.

Förutom länsstyrelserna har dialogen främst skett med

- Nationella förvaltningsmyndigheter
- Läns museer och statliga museer
- Civila samhällets organisationer: Sveriges hembygdsförbund, Svenska kyrkan, ArbetSam, Riksförbundet Sveriges museer och Läns museernas samarbetsråd.

Följande möten har ägt rum inom ramen för projektet

- Workshop den 14 november 2014: Vad har hänt sedan Agenda Kulturarv?
- Workshop den 5-6 maj 2016: Förutsättningar och framtida utmaningar i kulturmiljöarbetet, utmaningar, möjligheter och utvecklingsområden
- Dialogmöte med ideella organisationer, läns museer och länsstyrelser den 28 oktober 2015: Förslag till målbilder
- Dialogmöte med länsstyrelserna den 10 november 2015: Förslag till målbilder
- Höstmötet den 10-12 november 2015: Förslag till målbilder

- Dialogmöte med Riksantikvarieämbetets samverkansregioner den 12 februari 2016: Förslag till vision och målbilder
- Workshop med länsstyrelserna den 10 februari 2016: Förslag till vision och målbilder samt fortsatt arbete för förverkligande av visionen
- Workshop den 22 mars 2016: Framtidens kulturarvsarbete, förslag till vision och målbilder samt fortsatt arbete för förverkligande av visionen.

Utöver ovanstående har kommunikation kring projektet skett i flera andra sammanhang.

Följande kartläggningar och analyser har genomförts inom ramen för projektet:

- Nationella myndigheters arbete med att nå de nationella målen för kulturmiljöarbetet (målen) och stödja kommunalt kulturmiljöarbete (enkäter och intervjuer).
- Länsstyrelsernas arbete med att nå målen och stödja kommunalt kulturmiljöarbete.
- Länsmuseer eller motsvarande regionala museers kulturmiljöarbete.
- Förutsättningarna för samverkan på regional nivå.
- Omvärldsanalys och kunskapsöversikt avseende kulturarvsområdet (se rapporten *Kulturarvsarbetet i samhällsutvecklingen*).

Förslag på omvärldsanalys och framtidsspaning samt identifiering av utvecklingsområden formulerades och presenterades i juni 2015 för samtliga organisationer som deltagit i processen. Inkomna synpunkter beaktades vid formulering av målbilder.

Begrepp och utgångspunkter har även diskuterats i styrgrupp, intern och extern arbetsgrupp och med samtliga chefer vid Riksantikvarieämbetet. Resultat av dialoger, omvärldsanalys och kunskapsöversikt analyserades sedan och resulterade i förslag till fyra gemensamma målbilder. Dessa diskuterades bland annat vid mindre dialogmöten med länsstyrelserna samt med representanter för museerna och civila samhällets organisationer. Programmet under Riksantikvarieämbetets höstmöte 2015 präglades till stora delar av det pågående visionsarbetet. Förslaget till målbilder diskuterades på höstmötet med en bredd av aktörer. De slutliga förslagen till vision och målbilder togs fram under våren 2016 och diskuterades bland annat på workshopen den 22 mars.

Begrepp

Begreppen kulturarv och kulturmiljö är, precis som kultur och demokrati, mångtydiga och deras betydelse skiftar beroende på i vilket sammanhang de används. Inom ramen för visionsarbetet har begreppen definierats på följande sätt:

Kulturarv omfattar alla materiella och immateriella uttryck av mänsklig aktivitet genom tiderna. Uttrycken kan vara historiska spår, objekt eller företeelser. Kulturarv kan också beskrivas som en förutsättning för och resultatet av dynamiska samtal eller förhandlingar om samhällets utveckling.

Kulturmiljö avser de avtryck som de mänskliga aktiviteterna genom tiderna avsatt i den fysiska miljön. Kulturmiljö är hela den av människor påverkade miljön som i varierande grad präglats av olika mänskliga verksamheter och aktiviteter. En kulturmiljö utgör en kontext som kan innehålla föremål, ortnamn eller traditioner som är knutna till platser.

Kulturmiljöarbetet, såväl det offentliga som det som utförs av civila samhällets organisationer, skapar förutsättningarna för människor att göra anspråk på kulturarv genom att bevara, använda och utveckla kulturmiljöer. Offentligt kulturmiljöarbete är de organiserade processer som hanterar kulturmiljöer i samtiden. Utifrån samtidens premisser värderas, väljs, bevaras, används och utvecklas de spår från det förflutna som framtida generationer kan förhålla sig till. Kulturmiljöarbetet möjliggör identitetskapande processer på såväl nationell, regional som lokal nivå.

Kulturarvande handlar om en interaktion mellan kulturarv och människor, det vill säga den process som skapar förståelse för tillvaron och det sammanhang vi befinner oss i. Om kulturarvande liknas vid ett språk eller symbolsystem är kulturarv orden som vi använder för att beskriva vilka vi är, var vi kommer ifrån och vilka vi vill bli. Kulturarvande sker både på ett individuellt och kollektivt plan.¹

Historiebruk betecknar ett aktivt handlande där man med utgångspunkt i det förflutna använder historia med ett syfte eller motiv för att skapa mening och legitimitet, förstå nutiden och påverka framtiden.²

---

¹ SOU 2015:89, s.228

² Aronsson, P. 2004, *Historiebruk. Att använda det förflutna*, s.17 ff Lund

2. Vision för kulturmiljöarbetet 2030

Upplevelsen av komplexitet och utanförskap kan skapa ett ökat behov av att uttrycka identitet och tillhörighet. I människors vardag är kulturarvandet avgörande för hur omgivningen uppfattas och för att skapa sammanhang i tid och rum och i mötet med andra människor. Kulturmiljöarbetet har därför en avgörande potential att bidra till ett hållbart samhälle.

Visionen för kulturmiljöarbetet är:

Alla, oavsett bakgrund, upplever att de kan göra anspråk på det kulturarv som format Sverige.

Visionen innebär att framtidens kulturmiljöarbete är avgörande för ett inkluderande samhälle genom att erbjuda alla

- samtal som utmanar föreställningar om samhällets utveckling
- förutsättningar att förstå samtiden
- möjlighet att utveckla samhällsengagemang, tillit och gemenskap.

Ett inkluderande samhälle är en förutsättning för att Sverige ska ha en hållbar utveckling och bidra till FN:s globala hållbarhetsmål. I ett inkluderande samhälle känner människor, oavsett bakgrund, tillit till varandra, engagerar sig för en demokratisk samhällsutveckling och upplever att de har rätt att ta del av och skyldighet att bidra till samhällets samlade resurser. Så skapas upplevelsen av en gemensam framtid. Samtidigt finns det utrymme för utmanande och kontrasterande åsikter som kan mötas och brytas mot varandra.

Målbilder och utvecklingsmöjligheter

En utmanande kraft

Kulturmiljöarbetet stimulerar samhällsdiskussionen om vilket Sverige vi vill ha och lämna över till kommande generationer.

Utvecklingsmöjligheter

Kulturmiljöarbetets aktörer engagerar sig i utvecklingen av ett inkluderande samhälle genom att ta vara på möjligheterna med kulturarvets potential för känslan av tillhörighet. Detta bygger på en insikt om att kulturarv varken är gott eller ont utan en förutsättning för, och ett resultat av dynamiska samtal om samhällets utveckling. Aktörerna behöver därför sträva efter att skapa sammanhang som tillåter olika synsätt att mötas och utmana varandra. Det är i sådana sammanhang som samhällsengagemang, tillit och gemenskap kan utvecklas. Kulturmiljöarbetets aktörer behöver nyansera och utveckla kommunikationen om kulturarvets kraft. Kommunikationen behöver utgå ifrån att vi alla är jämlika inför det förflutna trots att vi är olika.

En mångfald av kulturmiljöer

Kulturmiljöarbetets aktörer ansvarar för att det finns en mångfald av kulturmiljöer som kan användas av alla som verktyg för meningsskapande i ett samhälle präglad av mångfald.

Utvecklingsmöjligheter

I Sverige finns en mångfald av kulturmiljöer. En del av dessa bevaras, regleras och synliggörs genom kulturmiljöarbetets verktyg och processer. Andra bevaras, regleras och synliggörs inte i dagsläget. Urvalet av kulturmiljöer bör ses över kontinuerligt och värderas utifrån sin samhällsrelevans. Det innebär att de bedöms utifrån sin potential för kunskap, upplevelser och identitetsskapande processer. Det offentliga kulturmiljöarbetet tillhandahåller vetenskapliga tolkningar av historiska spår som kan utgöra rekvisitan för en oändlig variation av iscensättningar av det förflutna. Det innebär att alla människor kan använda kulturmiljöer för att skapa egna berättelser och förstå sin samtid. Kulturmiljöarbetets aktörer behöver utveckla tydliga beskrivningar av kulturmiljöernas relevans i samhällsutvecklingen.

En effektiv förvaltning

Kulturmiljöarbetets aktörer skapar förutsättningar för delaktighet och öppenhet genom en rättssäker, offensiv och innovativ förvaltning.

Utvecklingsmöjligheter

Att kulturmiljöarbetet ses som en tvärspektoriell fråga är avgörande för dess framgång. Samverkan mellan kulturmiljöarbetets aktörer behöver bygga på kända roller och uppdrag. Det innebär att alla kan ta sitt ansvar för kulturmiljöarbetet så att det integreras i relevanta politikområden. Kulturmiljöarbetet behöver utföras av många aktörer och kompetenser med tillit till den tvärspektoriella processen. Kulturmiljöarbetets olika processer bör ses över och

förbättras kontinuerligt. Eventuella brister behöver åtgärdas samtidigt som roller, verktyg och styrmedel utvecklas så att kulturmiljöarbetet blir tydligt och effektivt. En effektiv förvaltning skapar förutsättningar för ökade resurser vilket ger utrymme för nyfikenhet och kreativitet. Ur detta kan nya idéer, samarbeten och nätverk födas.

3. Bakgrund

Visionen och målbilderna bygger på utvecklingsbehov som identifierats genom dialog med kulturmiljöarbetets aktörer, på analyser och kartläggningar genomförda av Riksantikvarieämbetet samt på resultatet av uppdraget om omvärldsanalys och kunskapsöversikt.

Resultat av dialoger

Den övergripande problembilden för kulturmiljöarbetet handlar om hur det i högre grad kan uppfattas som relevant och angeläget i samhällsutvecklingen. Den nulägesanalys som delrapporterades i mars 2015 identifierade utmaningar i kulturmiljöarbetet med fokus på målens genomslag och samverkan. I delrapporten *Kulturmiljöarbete under utveckling* konstaterades att kulturmiljöarbetet behöver utgå från en inkluderande kultursyn och ett mångdimensionellt perspektiv, att det måste beskrivas som tvärsektoriellt men att uppdrag, roll och ansvarsfördelningen inte är tydliga. Detta påverkar också förutsättningarna för samverkan såväl på regional som på nationell nivå. Samtidigt finns uttryckta ambitioner hos merparten av aktörerna att utveckla både verksamhet och samverkan.³

Inom ramen för genomförda dialoger har utmaningar och möjligheter som kompletterar delrapportens bild identifierats och preciserats. Utmaningar som lyfts i dialogerna uppvisade flera likheter men samtidigt finns en bred variation av perspektiv på hur kulturmiljöarbetet bör utvecklas.

Utmaningarna i kulturmiljöarbetet kan sammanfattande beskrivas som

- svårighet att beskriva kulturarvets betydelse i samhällsutvecklingen
- oklara premisser för värdering och urval
- otydliga och motsägelsefulla uppfattningar om riktningen för mångfaldsarbetet
- upplevd diskrepans mellan övergripande mål och inriktning och styrmedlens funktion och tillämpning
- otydliga roller och ansvar samt brister i samverkan.

Inom ramen för arbetet har förslag till utvecklingsområden samlats till tre områden

- Strategisk kommunikation.
- Effektiva verktyg och styrmedel.

---

³ Riksantikvarieämbetet 2015, *Kulturmiljöarbete under utveckling*.

- Utvecklad samverkan.

Sammanfattning av identifierade utmaningar och möjligheter

Nedan redovisas en sammanfattning av de utmaningar och möjligheter som identifierats i dialogen och som lett fram till dessa utvecklingsområden. Citaten är hämtade från genomförda workshops.

En generell utmaning som lyfts är att kulturmiljön uppfattas som ett hinder i samhällsbyggnadsprocessen. Här pekas ofta mot kommunerna och det uppfattas som att dessa många gånger har svårt att hantera kulturmiljön i den kommunala planeringen. Denna utmaning handlar också om hur aktörerna kan argumentera för det som väljs ut för att bevaras men också hur de beskriver värdet av detsamma. Kulturhistorisk värde”är den gängse termen vid olika avvägningar mellan intressen i bland annat kulturmiljölagen (1988:950). Begreppet definieras som ”de möjligheter materiella och immateriella företeelser kan ge vad gäller att inhämta och förmedla kunskaper om och förståelse av olika skeenden och sammanhang – samt därigenom människors livsvillkor i skilda tider, inklusive de förhållanden som råder idag”.⁴ Flera påpekar att kulturmiljön idag endast verkar finnas för att vara en ekonomisk nytta eller resurs för tillväxt och miljömässig hållbarhet och kopplar detta till oklarheter kring hur kulturmiljöns värde beskrivs. Bland annat påpekas att kulturmiljöarbetet saknar system för att visa på hela kulturmiljönyttan i samhället.

Kopplat till frågan om urval lyfts också hur en mångfald av kulturmiljöer kan uppnås. Begreppet mångfald har kommit att handla om ”hur vi når nya grupper” eller ”hur lyfter vi fram fler berättelser”. Parallellt har det också framförts behov av att sträva bort från fokus på gruppidentiteter och hitta nya sätt att arbeta med mångfald. Här verkar upplevelsen hos vissa aktörer vara att de borde kunna arbeta mer med mångfald medan andra menar att det finns essentialistiska tankefigurer som kulturmiljöarbetet måste sträva bort ifrån. Med essentialism menas uppfattningen att kulturell identitet har en essens eller en ständig och inneboende kärna. Ur ett essentialistiskt perspektiv är kultur en förutbestämd och nedärvd företeelse som styr människors handlande. Ett essentialistiskt synsätt legitimerar uppfattningen att människor i grunden är så olika och främmande för varandra att integration och gemensamma samhällen är omöjliga på grund av just kulturella betingelser.⁵

En upplevd diskrepans har också framkommit mellan kulturmiljöarbetets övergripande mål och riktning och styrmedels utformning och/eller tillämpning. Detta har bland annat beskrivits

⁴ Riksantikvarieämbetet 2015, *Plattform för värdering och urval*.

⁵ Jämför SOU 2009:16, s.193ff.

som svårigheter att se hur den dagliga verksamheten bidrar till målen för kulturmiljöarbetet eller som en svårighet att koppla ihop olika ideologiska inriktningar med myndighetsutövningen. Detta har av vissa beskrivits som att det är svårt att se nyttan med det man gör. Ofta påpekas att problemen har att göra med styrmedlen; att lagstiftningen är felriktad eller att det saknas verktyg för att hantera vissa frågor. Ett problem som ofta lyfts av exempelvis länsstyrelserna är bristen på resurser och att detta leder till att det är svårt att hinna med verksamhetsutvecklande eller så kallade främjande insatser. Begreppet "ärendefabrik" är en återkommande beskrivning.

Att roller och ansvar i kulturmiljöarbetet uppfattas som otydliga är också en återkommande kommentar. På regional nivå har detta fått konsekvenser för samverkan vilket också lyftes fram i delrapporten *Kulturmiljöarbete under utveckling*. Till detta hör också uppfattningen att kulturmiljöarbetet "fastnat i ett sektorstänk" och att det "brister i helhetsyn". Riksantikvarieämbetets roll i förhållande till andra nationella myndigheter, men också i förhållande till länsstyrelserna, är också en fråga som ofta återkommer.

Att kulturmiljöarbetet behöver "flytta fram positionerna" är en uppfattning som delas av nästan alla aktörer. Det finns dock många olika åsikter om hur det bör åstadkommas. I dialoger har flera betonat att fokus bör ligga på hållbarhet och särskilt den sociala hållbarheten, humanistiska perspektiv, livskvalitet och hälsa. En möjlighet, hävdar någon, är "kulturarv som demokrativerktyg". Att utveckla omvärldsspaningen och bättre följa utvecklingen lyfts också fram som en möjlighet.

Digitaliseringen och nya teknologier är något som genomgående framhålls som viktigt för kulturmiljöarbetets utveckling. Ofta kopplar aktörerna detta till ökad tillgänglighet och informationsspridning till allmänheten. Några menar att digitaliseringen i högre grad borde handla om att effektivisera processerna. Om lagstiftningen av några uppfattas som felriktad så finns det andra som hävdar att den är underutnyttjad och inte används fullt ut. Ofta hänvisas till underutnyttjande av bestämmelser kring kulturmiljö i plan- och bygglagen och miljöbalken eller andra styrmedel som till exempel landsbygdsprogrammet. Kulturmiljöarbetet behöver "pedagogiskt synliggöra hur olika insatser och medel samverkar" för en bättre helhetssyn, menar någon. En återkommande uppfattning är att uppföljning och påvisande av effekter är en utvecklingsmöjlighet liksom en förändrad syn på rekrytering och kompetens.

De utvecklingsmöjligheter och behov som lyfts i dialogerna är mycket olika till sin karaktär och har olika detaljeringsnivåer. Sammanfattningsvis kan de beskrivas som behov av utveckling av kommunikationen om kulturarvets betydelse i samhällsutvecklingen, av

översyn av styrmedel och utveckling av processer, inklusive premisserna för värdering och urval samt av utveckling av samverkan såväl inom det offentliga kulturmiljöarbetet som mellan det offentliga och civila samhällets organisationer.

Bakgrundsanalys och utgångspunkter för visionen

De utvecklingsbehov som finns i kulturmiljöarbetet bör ses i ljuset av trender i samhället, politikens styrning och trender i kulturarvsområdet. Inom ramen för uppdraget om att ta fram en omvärldsanalys och kunskapsöversikt avseende kulturarvsområdet har förändringstrender i samhället med betydelse för demokrati och hållbarhet identifierats vilka sammanfattas här. Utöver den politiska styrningen kan man se att 2000-talets kulturarvsarbete har influerats av olika, ibland motsägelsefulla, idéer om samhällets utveckling.

Trender i omvärlden och dess påverkan på kulturarvsområdet

Visionen ska beskriva hur kulturmiljöarbetet bör utvecklas och därmed ge en riktning för en utveckling i takt med omvärlden. Kulturarvsarbetet utgår från ett politiskt uppdrag och hanterar och berörs oundvikligen av olika ideologiska värderingar. Det påverkas också av olika idéströmningar i samhället och av utvecklingen inom humaniora och samhällsvetenskaperna.

Metatrender eller megatrender är övergripande, långsiktiga förändringar med direkt och indirekt påverkan på omständigheter, processer och föreställningar. De har bestående inflytande på regeringar, samhällen och ekonomier över en lång tidsperiod. Globalisering, urbanisering, digitalisering och individualisering är exempel på sådana övergripande trender eller rörelser som påverkat utvecklingen i världen sedan kalla krigets slut. De globala trenderna får återverkningar på det svenska samhället och på sikt även på kulturarvsarbetet i Sverige.

Ökad rörlighet och interaktion mellan människor, idéer och information kan skapa upplevelser av komplexitet. Ur spänningen mellan tillväxt och hållbarhet föds globala kriser som påverkar samhällen och den lokala nivån. Dessa handlar framförallt om påfrestningar på miljön och ojämn resursfördelning och ett avstånd mellan verkligheten som den upplevs på lokal nivå och som den manifesteras i det politiska och ekonomiska systemet. Det kan leda till känslor av utanförskap, till konflikter mellan grupper och till ett ökat behov av att söka, forma och uttrycka identitet och tillhörighet. En komplex social och politisk kontext inverkar även på hur den föränderliga mångfalden uppfattas. Hittills under 2000-talet har

kulturmiljöarbetet fokuserat på att framhålla kulturarv som en integrerad del av den miljömässiga hållbarheten och som en resurs för ekonomisk tillväxt. Dess betydelse för den sociala utvecklingen har däremot inte varit lika tydligt betonad.

Den upplevda komplexiteten i samhället och en delvis förändrad syn på tillhörighet och identitet skapar nya relationer till kulturarv. Individualiseringen och den upplevda fragmenteringen i samhället har bland annat förstärkt behovet av identifiering i termer av kulturell tillhörighet och kulturarv. Behovet av att uttrycka identitet och tillhörighet har lett till både ökat fokus i samhället på den nationella gemenskapen, på kollektiva identiteter i relation till kulturarv och polariseringen i samhället anses ha ökat. Högerextremism och populism har satt fokus på nationen och hävdandet av en nationell identitet byggd på etnisk och kulturell grund. Som en motrörelse har det utvecklats en antinationalistisk retorik som sätter fokus på universella mänskliga rättigheter som ibland utmanar samhällskontraktet och nationalstaten som demokratisk arena. Den tredje linjen i argumentationen är en medborgerlig nationsförståelse där det är det geografiska territoriet och inte härstamning eller kultur som avgör tillhörigheten.

Frågan om kulturell identitet förstärktes generellt sett i samhället under 2000-talet. Kultur har allt mer kommit att uppfattas som resultatet av flera samspelande faktorer som till exempel etnicitet, språk, religion, klass, genus eller sexuell läggning.

Utvecklingsprojektet Agenda kulturarv, som inleddes år 2000, är ett exempel på ett kulturrelativistiskt förhållningssätt till kulturarvet. Agenda kulturarv placerade människan i centrum och tog samtidigt avstånd ifrån idén om kulturarvsvärden som universella och inneboende. I detta perspektiv undviks hierarkier och viktning och istället framhålls allas rätt till uppfattningar och tolkningar. Agenda kulturarv strävade efter att förändra synen på kulturarvsarbetets värde för samhällsutvecklingen och poängterade kulturarvsarbetet är till för och utgår ifrån människor och inte utifrån objekten eller kulturarvet i sig. Det bör framhållas att dessa idéströmningar redan fanns i kulturarvsarbetet som ett resultat av tidsandan men artikulerades och tydliggjordes genom Agenda kulturarv.

Frågan om kulturell tillhörighet har i hög grad applicerats inom kulturarvsarbetet där det kopplats till under- och överordning och frågor om vem som har rätt till kulturarv, berättelser och platser. I kulturarvsarbetet lever också olika ideologier sida vid sida, vilket kan verka förvirrande då dessa ibland står i konflikt med varandra. Diskrepansen mellan övergripande inriktning och styrmedelstillämpning blev bland annat tydligt i Agenda kulturarvs relativistiska och dekonstruerande inriktning och en förvaltning med myndighetsutövning byggd på objektivitet och saklighet. Detta glapp har länsstyrelserna försökt överbrygga i projektet

Kalejdoskop till exempel genom att ta fram en checklista för normkritisk ärendehandläggning.

Sverige är idag ett samhälle där digital kommunikation och interaktion är vanlig mellan människor, myndigheter och andra institutioner. Inom statsförvaltningen är digitaliseringen en prioriterad fråga och ses som ett verktyg för att effektivisera och förenkla för medborgare och företag. Flertalet myndigheter och museer lyfter digitalisering av objekt och tillgängliggörandet av densamma som en utvecklingsmöjlighet. Myndigheterna har succesivt kommit att digitalisera fler objekt och processer som tidigare var analoga, vilket gett dem möjlighet att analysera och bearbeta mer data digitalt. Möjligheten att dela och sprida data genom exempelvis lättåtkomliga register har också ökat. Digitaliseringsfrågor kopplat till kulturarv har också fått allt större uppmärksamhet inom EU. Digitalisering av processer som ett effektiviseringsverktyg nämns däremot enbart av ett fåtal av aktörerna.

Under senare år har kritiken växt mot synen på kollektiva identiteter då den ofta leder till essentialism. Framtidens samhällsfrågor handlar bland annat om att balansera sociala spänningar, om förhandlingar kring formerna för den nationella gemenskapen och hur samhällen kan bli bättre på att hantera snabba förändringar och ökad komplexitet.

Utgångspunkter för visionen

Styrning och mål

Det statliga kulturmiljöarbetet utgår från den statliga värdegrunden om demokrati, legalitet, objektivitet, saktighet och likabehandling, fri åsiktsbildning, respekt samt effektivitet och service.⁶ De kulturpolitiska målen, liksom målen för kulturmiljöarbetet, tar fasta på strävan efter inkludering och mångfald samt skapandet av förutsättningar för alla att vara delaktiga i kulturmiljöarbetet. Det statliga kulturmiljöarbetets mångfaldsuppdrag innebär därmed att se till att det finns en mångfald av historiska spår som människor upplever att de kan förhålla sig till på likvärdiga villkor.

Andra politiska mål som bidrar till måloppfyllelse för kulturmiljöarbetet är miljömålen. I miljömålen preciseringar anges önskvärdt tillstånd i kulturmiljön. Preciseringarna syftar till att förtydliga miljömålet och används i det löpande uppföljningsarbetet av ansvariga myndigheter. Under slutskedet av 1990-talet formades miljöpolitiken med av riksdagen fastställda nationella miljö kvalitetsmål. De utgick från den hållbarutvecklingens tre dimensioner: social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet. Regeringen definierade hållbar utveckling som en samhällsutveckling som "...tillgodoser dagens behov utan att äventyra

---

⁶ Regeringskansliet 2013, *Den gemensamma värdegrunden för de statsanställda*

kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov.” (prop. 1997/98:145, s. 36). I propositionen Miljöbalk påpekar regeringen att även kulturpolitiken bidrar till goda förutsättningar för att bidra till hållbar utveckling (prop. 1997/98:45, s.159).

Ett inkluderande samhälle är en förutsättning för att kunna tala om hållbar utveckling. Under 2000-talet har kulturmiljöarbetets aktörer strävat efter att bidra på arenan för hållbar samhällsutveckling genom att framförallt hävda kulturarvet som en resurs för ekonomisk och miljömässig hållbarhet. Tanken på en hållbar utveckling, så som den uttrycktes av Bruntlandkommissionen, präglas av modernistiska idéer om globala, världsomfattande lösningar och standardiseringar. Globaliseringens konsekvenser beskrevs delvis som ett hot där hållbar utveckling är lösningen.⁷ Hållbarhet i detta perspektiv handlar om förmågan att uthärda och leva vidare.⁸ Denna tanke går väl ihop med kulturarvsarbetets bevarandemål samt med tillgängliggörandet och användandet av kulturarv i besöksnäring- och attraktionsutvecklingssammanhang. FN:s nya hållbarhetsmål som ersätter de så kallade millenniemålen försöker fånga denna komplexitet i sju globala ambitioner.⁹

Av betydelse för det statliga kulturmiljöarbetet är de förvaltningspolitiska målen om ”En innovativ och samverkande statsförvaltning som är rättsäker och effektiv, har väl utvecklad kvalitet, service och tillgänglighet och som därigenom bidrar till Sveriges utveckling och ett effektivt EU arbete” (prop. 2009/10:175).

En inkluderande kultursyn

Genom att använda det vidare begreppet *kulturarv* i visionsformuleringen undviks gränsdragningar mellan begreppen kulturmiljö och kulturarv. Det gör också visionen mer angelägen och relevant i relation till samhällsutvecklingen. Visionen kommunicerar den historiska och humanistiska grundtesen att trots att vi alla är olika är vi jämlika inför det förflutna. Visionen tar sikte på att kulturmiljöarbetet bör tillhandahålla en mångfald av historiska spår som alla, oavsett förutsättningar och bakgrund, kan relatera till på likvärdiga villkor. Detta är inte en kunskapsrelativistisk hållning utan en förutsättning för att kulturmiljöarbetet ska sträva mot jämlikhet och bort från den essentialism som är grunden för rasistiska eller stereotypa antaganden.

Samhället har alltid karakteriserats av mångfald och den mänskliga kulturen har inte en oföränderlig kärna eller essens. Kulturell mångfald speglar just samhällets komplexitet.

⁷ *Our common future*, UNDP 1987. Hämtad 12 maj 2016 från www.un-documents.net/our-common-future.pdf.

⁸ Tomas Hylland Eriksen *An overheated world*. Hämtad 12 maj 2016 från www.sv.uio.no/sai/english/research/projects/overheating/publications/overheated-world.pdf.

⁹ Se www.globalamalen.se/om-globala-malen/, UNDP 2015. Hämtad 12 maj .

Mångfald kan inte begränsas till att handla om kön, sexualitet, etnicitet, religion, ålder eller klass. Alla människor rör sig genom olika lager av identiteter som också formas av individuella erfarenheter och val. Samhällets mångfald förändras därför ständigt samtidigt som den sociala och politiska kontexten påverkar hur mångfalden uppfattas. Identitet och kultur utgår alltid från individen men formas och omformas kollektivt eller på samhällsnivå. Kulturella uttryck, till exempel hur människor väljer att fira högtider och omge sig med en viss typ av kulturarv, traderas, omformas och förs vidare mellan individer och grupper. Kulturmiljöarbetet skapar därmed impulser som bidrar till att forma tillhörigheter som kan vara både exkluderande och inkluderande.

Tid och rum, det vill säga historia och platser, har stor betydelse för känslan av tillhörighet. Det finns ett existentiellt behov av att koppla ihop nu och då och sträva efter att hålla "det som varit" vid liv i samtiden och för framtiden. Människor använder sig av spår från det förflutna för att skapa sammanhang i nuet och svara på frågorna "vem är jag?", "var kommer jag ifrån?" och "vem vill jag bli?". Utforskandet av dessa frågor skapar föreställningar om gemenskaper och förståelse för vad det innebär att vara människa. Föreställningarna kan utformas som berättelser och utgör människors egna fria tolkningar och upplevelser kring kulturmiljö och kulturarv. Dessa berättelser skiljer sig från historieskrivning eller de vetenskaps- och faktabaserade tolkningar som det offentliga kulturmiljöarbetet tillhandahåller. I det senare ligger ett ansvar – genom att lyfta fram och synliggöra vissa miljöer skapas grunden för den övergripande bilden av samhällets utveckling. Denna kommer alltid att innehålla element av både exkludering och inkludering. Därför behöver kulturmiljöarbetet vara transparent och kontinuerligt reflektera över det egna kulturarvandet.

Värdera, välja bort och upprätthålla mångfald

Utgångspunkten i visionen är att det finns en mångfald av kulturmiljöer. En del av dessa bevaras, hanteras och synliggörs av förvaltningen med hjälp av olika styrmedel och verktyg. Andra delar synliggörs inte i dagsläget. Delaktighet och möjlighet till påverkan regleras inom ramen för dessa olika processer. Länsstyrelsen står för en form av bevarande och ett urval medan till exempel civilsamhället och museer står för andra former. Visionen syftar till att alla människor ska kunna förhålla sig till dessa objekt och miljöer på lika villkor.

Det statliga kulturmiljöarbetet väljer och väljer bort, vilket i sin tur kan ge upphov till potentiella konflikter. I det dagliga handläggningsarbetet är upphävandet tillståndsgivning till förändringar en lika förekommande åtgärd som upprätthållandet av skyddet. Kulturmiljöarbetet har därmed lika mycket fokus på bortval som på urval. En viktig uppgift är att kvalitetssäkra bortvalet så att mångfalden av historiska spår inte begränsas. På senare

år har diskussionen om kulturmiljöarbetet också kommit att fokusera på hur exkludering kan undvikas. Värderings- och urvalsprocessen exkluderar alltid miljöer och objekt. I strävan efter inkluderingen kan kulturmiljöarbetets sökande efter vissa grupperns kulturarv istället bli exkluderande beroende på hur det kommuniceras och motiveras. Det uppstår när specifika spår från historien knyts till en specifik grupp i samhället idag med motivet om allas rätt till sitt kulturarv. I detta ligger den kulturella särartstanken där kulturella grupper liknas vid avgränsade öar som utvecklas jämsides men isolerat. När denna tanke förs till det förflutna förstärks essentialismen.¹⁰ Frågor kring identitet och etnicitet i det förflutna diskuterades i kulturmiljöarbetet, och särskilt inom arkeologin, för tioalet år sedan.¹¹ De vetenskapliga och etiska problem som dessa resonemang medför är orsaken till rekommendationen att etnicitet eller andra identitetsmarkörer inte bör skrivas in i Riksantikvarieämbetets fornminnesregister.¹²

Kulturmiljöarbetets centrala uppgifter är att bevara, använda och utveckla en mångfald av kulturmiljöer och historiska spår. Den primära funktionen för det statliga myndighetsarbetet är värderings- och urvalsprocessen som står som garant för att kulturmiljöer bevaras. De historiska spår som kulturmiljöarbetet bevarar är avtryck av andra människors liv under tider och i sammanhang som var annorlunda än idag. Spåren från det förflutna erbjuder på så sätt möjligheter att utforska det främmande. De kollektiva identiteter som manifesteras i samhället idag har inte utvecklats linjärt genom historien.¹³ Kulturmiljöarbetet bör utgå från perspektivet att alla människor, oavsett bakgrund, kan kulturarva i förhållande till alla former av historiska spår och platser. Om alla kan göra anspråk så har alla lika del i kulturarvet. Visionen tar därför steget bort från en essentialistisk kultursyn och den kollektivistiska identitetstanken och strävar bort från tanken om att "känna igen sig" eller "spegla sig" i kulturmiljöerna. Denna tankegång om ett linjärt arv från det förflutna till idag kan leda tankarna till genetik, essentialism och socialdarwinism.

Människors kulturarvande är avgörande för hur de uppfattar sin omgivning och sitt sammanhang. Kulturmiljön är en källa till kunskap, bildning och upplevelser som bidrar till att skapa en känsla av tillhörighet, delaktighet och en förståelse för vår plats i tiden. Genom utforskandet av det förflutna tränas också förmågan att förstå andra perspektiv och andra sätt att leva, vilket kan väcka nyfikenhet och engagemang vid mötet med andra människor. Däri ligger kulturmiljöarbetets potential att bidra till ett hållbart inkluderande samhälle. En

---

¹⁰ SOU 2009:16, s. 193 ff

¹¹ Se Riksantikvarieämbetet 2007, *Historisk rätt? Kultur, politik och juridik i norr* och Riksantikvarieämbetet 2006 *Vilka var först? En nordskandinavisk konflikt som historisk-arkeologiskt dilemma*

¹² Jämför Riksantikvarieämbetet 2006, *Vilka var först? En nordskandinavisk konflikt som historisk-arkeologiskt dilemma*, s.31.

¹³ Ibid

förutsättning är att alla upplever samma möjligheter att använda mångfalden av kulturmiljöer för att skapa mening och sammanhang.

Effektivisering av processer och integrering av kulturmiljö i andra politikområden

Av den politiska styrningen följer att kulturmiljöarbetet är en tvärsektoriell fråga. Detta innebär ansvaret för att uppfylla målen för kulturmiljöarbetet ligger inom många politikområden och hos många myndigheter. Länsstyrelserna identifierade vid mötet i Umeå 2014 att ett strategiskt utvecklingsområde var "Fördjupad intern samverkan inom respektive myndighet och i det gemensamma samverkansarbetet". I det underlag som lämnades som svar på uppdragen i regleringsbrev 2014-2015 framkom också att många länsstyrelser såg ett behov av att utveckla det tvärsektoriella arbetet inom länsstyrelserna även om det fanns regionala variationer. I arbetet med delrapporten kunde konstateras att kulturmiljöarbetets tvärsektoriella genomslag också var svagt på den nationella nivån.

Förvaltningsmässigt karaktäriseras kulturmiljöarbetet fortfarande till stor del av sektorstänkande. Inom statsförvaltningen har det samtidigt skett en förändring med ökade krav på tvärsektoriell samverkan mellan olika politikområden. Ansvaret för att uppnå kulturmiljömålen ligger inom flera politikområden och kräver samverkan mellan flera myndigheter. Olika ideal har också haft olika genomslag inom politikområdena, vilket tillsammans med skillnaderna i områdenas styrningsfilosofier, är en utmaning i samverkansarbetet.

Den antikvariska kompetensen i kulturmiljöarbetet är mycket viktig och central. För att det tvärsektoriella arbetet ska fungera krävs dock att den antikvariska kompetensen kombineras med andra kompetenser. Det rör sig inte om individuell kompetens utan om att aktörerna/organisationerna måste ha de kompetenser, både strategisk och instrumentell, som krävs för att kulturmiljöarbetet ska få tvärsektoriell verkan. Det som tidigare benämndes "kulturmiljösektorn" bestod av Riksantikvarieämbetet, länsstyrelserna och läns museerna. Denna karta gäller inte idag, betydligt fler myndigheter och aktörer har uppdrag och roller i kulturmiljöarbetet. Men kulturmiljöarbetet har inte i alla delar anpassat sig till denna nya karta även om en positiv utveckling är på gång.

Samhällets digitalisering och kraven på statsförvaltningen innebär att det sker en förskjutning från en analog hantering till en process där digital information överförs sömlöst mellan olika organisationer och kontakten med enskilda sker via e-tjänster. Detta förändrar arbetssätt och lösningar, men det ställer också nya krav på snabbhet, tillgänglighet och delaktighet. Inom kulturmiljöarbetet sker en viss anpassning till denna utveckling, men mycket återstår att göra.

5. Rekommendationer för att förverkliga visionen

Inom ramen för visionsarbetet har det framgått att kulturmiljöarbetets aktörer representerar många olika perspektiv och förhållningssätt beroende på förutsättningar, uppdrag och roller. Det är en styrka men samtidigt behövs en övergripande riktning mot ett inkluderande kulturmiljöarbete. Visionen erbjuder denna samlande riktning och förhoppningen är att kulturmiljöarbetets aktörer kan samlas kring denna för att forma framtiden. Vissa arbetar redan i denna riktning medan andra kommer uppfatta den som mer utmanande.

Visionen är en plattform för att kontinuerligt förbättra processer och arbetssätt så att de blir tydliga och effektiva. På så sätt kan kulturmiljöarbetet komma att få större genomslag och öka förståelsen för kulturarvets betydelse i det framtida gemensamma samhällsbyggandet.

De organisationer och aktörer som vill arbeta för att förverkliga visionen bör först se över sin verksamhet och klargöra vilka behov av förändringar som finns. Översynen av verksamheterna behöver ta sin utgångspunkt i de målbilder och utvecklingsmöjligheter som presenterats här. Rekommendationen är att det därefter tas fram en plan för det fortsatta arbetet. Här kan behoven se olika ut; det kan röra sig om en strategi eller handlingsplan, en utökad kommunikationsplan eller en implementeringsplan.

Samverkan i det konkreta förändringsarbetet behöver ha sin utgångspunkt i visionen för kulturmiljöarbetet och målbilder. Planer, strategier och uppföljningar behöver däremot formuleras av varje enskild aktör utifrån sina förutsättningar.

Riksantikvarieämbetet kommer på webbplatsen www.raa.se/visionforkulturmiljoarbetet presentera en förteckning över frågor och svar samt en exempelsamling över projekt, insatser och uppdrag som stödjer förverkligandet av visionen. Rekommendationen är att arbetet följs upp om tre till fem år.

Referenser

Proposition 1997/98:45, *Miljöbalk*. Del 1.
Proposition 1997/98:145 *Svenska miljömål. Miljöpolitik för ett hållbart Sverige*
Proposition 2009/10:3 *Tid för kultur*
Proposition 2009/10:175 *Offentlig förvaltning för demokrati, delaktighet och tillväxt*
Proposition 2012/13:96 *Kulturmiljöns mångfald*
Regeringskansliet 2013, *Den gemensamma värdegrunden för de statsanställda*
Riksantikvarieämbetet 2007, *Historisk rätt? Kultur, politik och juridik i norr.*
Riksantikvarieämbetet 2006, *Vilka var först? En nordskandinavisk konflikt som historisk-
arkeologiskt dilemma.*
Riksantikvarieämbetet 2015, *Plattform för värdering och urval*
Riksantikvarieämbetet 2016, *Kulturarvsarbetet i samhällsutvecklingen.*
SOU 2009:16, *Grundanalys*, Del 1. Betänkande av kulturutredningen

För fördjupade referenser till omvärldsanalys se rapport *Kulturarvsarbetet i
samhällsutvecklingen*, Riksantikvarieämbetet 2016.

Elektroniska källor:

Hylland Eriksen T, *An overheated world*. Hämtad 12 maj 2016 från
www.sv.uio.no/sai/english/research/projects/overheating/publications/overheated-world.pdf
Our common future, UNDP 1987. Hämtad 12 maj 2016 från
www.un-documents.net/our-common-future.pdf,
UNDP 2015 *Globala målen*. Hämtad 12 maj 2016 från
www.globalamalen.se/om-globala-malen/

Bilagor

1. Redogörelse för samverkan med länsstyrelserna

Redogörelse för samverkansprocess med länsstyrelsen

Samverkan med länsstyrelsen har framför allt skett genom avstämningar med Kulturmiljöforums arbetsutskott skett men även genom länsstyrelsernas deltagande i större workshops och seminarier.

Samverkansprocessen påbörjades i oktober 2014 då Riksantikvarieämbetets projektledare deltog i kulturmiljöforums möte i Umeå där länsstyrelserna bl.a. formulerade strategiska utvecklingsområden för den egna verksamheten.

Till den första workshopen inom ramen för visionsarbetet "Vad har hänt sedan Agenda kulturarv?", i november 2014, bjöds samtliga länsstyrelser in via kulturmiljöforum.

Under december 2014 till mars 2015 låg fokus i projektet på den delrapport som lämnades in 31 mars 2015 till regeringskansliet. Svaren på länsstyrelsernas uppdrag i regleringsbrevet för 2014 utgjorde ett av underlagen till delrapporten. En workshop anordnades också under hösten 2014 där fokus låg på tolkning och bearbetning av de svar som länsstyrelsen skickat in. Som ett komplement skickades även specifika frågor till samtliga länsstyrelser rörande samverkan på regional nivå.

I april 2015 efterfrågade Riksantikvarieämbetet, via ansvarigt länsråd och kulturmiljöforums ordförande, personer från länsstyrelsen som skulle kunna ingå i en arbetsgrupp med mandat att arbeta mer aktivt i projektet. I slutet av maj meddelade dock länsstyrelserna att avstämningar skulle ske med kulturmiljöforums arbetsutskott och därmed följa ramarna för den ordinarie samverkan mellan Riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna.

I maj 2015 anordnades en två-dagars workshop för att identifiera utvecklingsområden i kulturmiljöarbetet. Inbjudan till länsstyrelserna gick via ansvarigt länsråd och kulturmiljöforums ordförande. Andelen deltagare från länsstyrelserna begränsades här till 13 platser då Riksantikvarieämbetet ville bereda plats för brett deltagande från kulturmiljöarbetets aktörer. Länsstyrelserna hade i samband med mötet i Umeå redan identifierat strategiska utvecklingsområden specifikt för länsstyrelsernas verksamhet.

I början av juni 2015 skickade Riksantikvarieämbetet ut ett förslag på utvecklingsområden utifrån resultatet av de av de workshops och dialoger som hållits under 2014/2015. Förslaget innehöll också ett kort första utkast av en omvärldsanalys som grund för kommande vision. Förslaget gick ut till samtliga deltagare på tidigare workshops och länsstyrelsernas kulturmiljöforum. Utskicket innehöll också ett förslag på metod för att diskutera kring utvecklingsområdena internt på varje organisation. Förslaget togs också upp på programgruppsmötet i juni inom ramen för ordinarie samverkan mellan Riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna.

I samband med arbetet med svaren på länsstyrelsernas uppdrag i regleringsbrevet 2015 föreslog Riksantikvarieämbetet en workshop med kulturmiljöforum för att diskutera dels arbetet med målen för kulturmiljöarbetet dels kring visionsarbetet och förslaget till utvecklingsområden. Kulturmiljöforums arbetsutskott meddelade då att det inte skulle vara möjligt med deltagande från hela kulturmiljöforum på grund av arbetssituationen på länsstyrelserna utan att endast arbetsutskottet skulle delta på workshopen. Workshopen ägde rum i september 2015.

Från september 2015 har regelbundna avstämningar skett med länsstyrelsernas arbetsutskott. Under september/oktober tog Riksantikvarieämbetet fram ett underlag med förslag till målbilder. Målbilderna presenterades och diskuterades med kulturmiljöform i samband med höstmötet i november 2015. Förslaget har under hösten 2015 diskuterats och justerats ett flertal gånger bland annat efter avstämningar med kulturmiljöforums arbetsutskott men också bred dialog med kulturmiljöarbetets aktörer.

Programmet under Riksantikvarieämbetets höstmöte 2015 präglades till stora delar av det pågående visionsarbetet. En del av höstmötet vigdes specifikt åt att kommunicera och testa förslagen till målbilder. Samtliga av kulturmiljöarbetets aktörer hade möjlighet att delta vid dessa tillfällen.

I februari 2016 anordnades en workshop med kulturmiljöforum i syfte att diskutera utkast till vision och bearbetade målbilder. Under februari och början av mars togs också ett förslag på textunderlag till visionsbroschyr fram. Detta skickades till kulturmiljöforum för synpunkter som sedan sammanstälts och kommenterats.

Den sista workshopen för att ta fram vision för kulturmiljöarbetet ägde rum i mars 2016. Inbjudan till workshopen skickades till hela kulturmiljöforum.